כז: בכל מערבין פרק שלישי עירובין

עין משפט נר מצוה

ח א ב מיי׳ פ״ז מהל׳ מעשר שני הלכה י:

ט ג מיי׳ פ״ז שם הלכה א:

י ד מיי׳ שם הלכה ג:

יא ה מיי׳ פ״ז שם הלכה ו:

יב ו מיי׳ שם הל׳ ג:

רבינו חננאל

הא דתני ר׳ יצחק כגון שנתן שמן עד גבו ומליח והבליע לו דמי מים ומלח בשמן. פי׳ ששוה השמן לבדו חצי איסר, ואמר לו הריני קונה מאצלך השמן לבדו באיסר והמים והמלח בחנם. ומנא לן דכי האי גוונא שרי. דתניא בן בג בג אומר ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן. היה לו לומר בבקר ללמד שלוקחין בקר על גבי עורו. פי׳ מבליע דמי עור בבשר. בצאן כו׳. א״ר יוחנן מאן דמתרגם לי [ב]בקר אליבא דבן בג בג מובילנא מ[א]ניה בתריה לבי מסותא. פי׳ אני משמשו כתלמיד לרב. מ״ט הני כולהו בצאן וביין ובשכר צריכא. [לבד] מבבקר דלא הוה צריך דאתי מהני. אמאי כתביה רחמנא, ולא אישתכח ליה תרגומא. ובמאי פליגי יהודה בן גדיש דמרבי ליקח ציר במעות מעשר שני, ור׳ אליעזר דאוסר, והני תנאי דבעינא למימר לקמן. ואמרי׳ הני יהוד׳ בן גדיש ור׳ אליעזר דרשי התורה ברבויי ומיעוטי. כתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך, ריבה כל דבר שתתאוה. וחזר וכתב בבקר ובצאן ביין ובשכר מיעט כל דבר, ולא התיר אלא [אלו] בלבד. עוד חזר וכללו בכל אשר תשאלך נפשך, חזר וריבה לן כל דבר שתשאלך נפשך. ריבה ומיעט וריבה, למדנו כל שהוא בתורה כעיניין הזה דרשינן לא חזר ריבוי באחרונה אלא שריבה הכל. מאי רבי רבי הכל. אי הכי מיעוט למאי אתא. ואמרינן אתא לר׳ אליעזר למעט [ציר]. קסבר בעינן עיקר פירי והאי שימנא דפירי הוא. ליהוד׳ בן גדיש למעוטי מים ומלח. הני תנאי דרשי כללי ופרטי, דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה [נפשך] כלל, בבקר ובצאן וביין ובשכר (כלל) פרט, ו[ב]כל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע. האי תנא דספרי דבי רב ודבי ר׳ ישמעאל תנא מה הפרט מפורש וולד וולדות הארץ אף כל וולד וולדות הארץ. מאי ביניהו אמר אביי דגים איכא ביניהו. האי תנא דמרבי כל דהוא פרי מפרי וגדולי קרקע מרבי אפי׳ דגים, דהני נמי גידולי קרקע נינהו. ואקשינן דאביי אדאביי, אי דגים גידולי קרקע נינהו, אמאי

תוספות

מערבין בהן אף על גב דמסתמא נקנין בכסף מעשר דפרי מפרי הן וגידולי קרקע ויש לומר הא דאין מערבין בהן היינו משום דלא חזו אלא ע״י תיקון וגבי עירוב צריך שיהו ראויין לאכילה בשעה שהעירוב חל אבל לטמא טומאת אוכל או ליקח בכסף מעשר שפיר דמי כיון דחזו על ידי תיקון אבל דבר שאין צריך תיקון אם ניקח בכסף מעשר כל שכן דמערבין בו וכן משני לקמן ג)אכפניות דלענין טומאת אוכל שאני דראוי למתקן על ידי האור ומתני׳ דמעילה דקתני וכמזון שתי סעודות לעירוב וככביצה לטמא טומאת אוכלין משמע דהא בהא תליא כדאמר לקמן ד)היינו בדבר שאין צריך תיקון ורבא דאמר וכי מערבין בתפוחים לחלודי ההוא מדרבנן עבד דהא אטו מי לא הוה ידע דניקח בכסף מעשר דהוי פירי מפירי וגדולי קרקע דאין לומר דמיירי בתפוחים של יער דצריך למתקן דאם כן לא מייתי שפיר ממתני׳ דמעילה:

הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית. כל הני דרשות מיתורא דביתי״ן דריש דפרטי צריכי לפרט וכלל דתאוה נפשך צריכי תרי מינייהו כדאמר בפרק קמא דקדושין (דף יז.) גבי הענקה דאי כתיב צאן הוה אמינא גידולי קרקע לא ואי כתיב גורן הוה אמינא בעלי חיים לא ושאר פרטי נמי שמא צריכי לשום דרשה ועוד דבשבועות פ״ג (דף כג.) ובפרק בתרא דיומא (דף עו.) פריך ואימא דבילה קעילית ומשני גמר שכר שכר מנזיר והכא נפקא לן מדמרבינן יין אגב קנקן אלא התם אצטריך שכר שכר דלא נימא שכר גופיה דבילה קעילית היא והכא אבי״ת דבשכר קאי וקשה דהיכי קאמר הכא דה״א דבי״ת דבשכר לדבילה קעילית אתא הא מכלל ופרט נפקא דהוו פירי מפירי ועוד הקשה מה״ר שמואל דהיכי בעי למימר התם דשכר גופיה לדבילה קעילית והאמר הכא דאי לאו יתור דיין אגב קנקן ה״א דבי״ת דבשכר לדבילה קעילית ויש לומר דשכר גופיה בעי למימר לדבילה קעילית בעינן והכא בדבילה מעורבת עם המים שכן רגילים לתקנם וחשיב טפי מתמד ואם תאמר אמאי לא מוכח התם דשתיה בכלל אכילה מדמרבינן תמד ואמר רחמנא ואכלת וליכא למימר ע״י אניגרון כדאמרינן התם דמידי דמשכר בעינן הואיל ואתי מריבויא דבשכר וי״ל דואכלת לא קאי אביתי״ן אלא אגופיה דקרא דהא עור וגיזה וקנקן לאו בני אכילה נינהו:

הוה אמינא צאן על גב עורו אין. ואם תאמר והא נפקא לן מיין אגב קנקן דעור נמי חשיב שומר כדאמרי׳ בהעור והרוטב (חולין דף קיח.) וי״ל דעור לא הוי כל כך שומר לבשר דמשהופשט לא הוי שומר אבל יין אי אפשר בלא קנקן:

צירעה

גמרא

לא נצרכה [א]אלא שנתן לתוכן שמן אמר ליה אביי ותיפוק ליה משום שמן לא צריכא [ב]שנתן דמי מים ומלח בהבלעה ובהבלעה מי שרי אין והתניא בן בג בג אומר [י]בבקר [ג]מלמד שלוקחין בקר על גב עורו ובצאן מלמד שלוקחין צאן על גב גיזתה וביין מלמד [ד]שלוקחין יין על גב קנקנו ובשכר מלמד [ה]שלוקחין תמד משהחמיץ א״ר יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג א)מובילנא מאניה אבתריה לבי מסותא מאי טעמא כולהו צריכי לבר מבבקר דלא צריך מאי צריכי דאי כתב רחמנא בבקר הוה אמינא בקר הוא דמזדבן על גב עורו משום דגופיה הוא אבל צאן על גב גיזתה דלאו גופיה הוא אימא לא ואי כתב רחמנא בצאן על גב גיזתה הוה אמינא משום דמחובר בה אבל יין ע״ג קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא ביין הוה אמינא משום דהיינו נטירותיה אבל תמד משהחמיץ דקיוהא בעלמא הוא אימא לא כתב רחמנא שכר ואי כתב רחמנא בשכר הוה אמינא מאי שכר דבילה קעילית דפירא הוא אבל יין על גב קנקנו אימא לא ואי כתב רחמנא יין על גב קנקנו דהיינו נטירותיה אבל צאן על גב גיזתה אימא לא כתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי וכ״ת אי לא כתב רחמנא בבקר הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא כתב רחמנא בבקר לאתויי עורו אייתר ליה צאן לאתויי גיזתה אי לא כתב רחמנא בקר לא הוה אמינא צאן על גב עורה אין על גב גיזתה לא דאם כן לכתוב רחמנא בקר דממילא אייתר ליה צאן וכיון דכתב רחמנא צאן דאפילו על גב גיזתה בבקר למה לי השתא צאן על גב גיזתה מיזדבנא בקר על גב עורו מיבעיא [א] היינו דקאמר רבי יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג מובילנא מאניה לבי מסותא במאי קא מיפלגי רבי יהודה בן גדיש ור״א והני תנאי דלקמן ר׳ יהודה בן גדיש ור״א דרשי רבויי ומיעוטי והני תנאי דרשי כללי ופרטי ר׳ יהודה בן גדיש ור״א דרשי ריבויי ומיעוטי [י]ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך ריבה בבקר ובצאן וביין ובשכר מיעט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל מאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט לר״א מיעט ציר לר׳ יהודה בן גדיש מיעט מים ומלח והני תנאי דרשי כללי ופרטי ב)דתניא ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן וביין ובשכר פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט [ו]מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע ותניא אידך מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ אף כל ולד ולדות הארץ מאי בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו למאן דאמר פרי מפרי וגידולי קרקע הני דגים גידולי קרקע נינהו למאן דאמר ולד ולדות הארץ דגים ממיא איברו ומי אמר אביי דגים גידולי קרקע נינהו והאמר אביי

אכל

רש״י

לא נצרכה. הא דמתני ר׳ יצחק מים ומלח המעורבין ניקחין אלא כשנתן לתוכן שמן: **בהבלעה.** בשביל המים והמלח קנה השמן ביוקר והבליע בו דמיהן וכי האי גוונא שרי רבי יצחק: **והתניא.** בניחותא: **בבקר.** הואיל וכתיב בכל אשר תאוה נפשך למה לי למיכתב בבקר ובצאן וביין ובשכר אלא לדרשות בבקר ללמדך שלוקחים בקר אגב עורו ויצא העור לחולין ואין צריך למוכרו ולחזור ולאכלו בירושלים: **אגב גיזותיה.** אע״ג דאיכא תרתי עור וגיזה דנפקי לחולין: **אגב קנקן.** חבית של חרס שהיין שמור בתוכו ויצא הקנקן לחולין: **תמד.** שנותנים מים בחרצנים ולכשהחמיץ שנגמרה תסיסתו הוי כיין. אלמא מדקתני בבקר אגב עורו אלמא בהבלעה שרי ואע״ג דעור באנפי נפשיה לא חזי דמידי דמאכל בעינן כדכתיב ואכלת: **מאן דמתרגם בקר.** דאיצטריך למיכתביה אליבא דבן בג בג כו׳: **עורו.** המחובר לבשר ואינו יכול להפשיטו מחיים: **אבל גיזה.** יכול לגוזזה מחיים והוה אמינא דליתסר דלא גופא דפירא הוא: **קיוהא.** כמו תקהינה שיניו (ירמיה לא). כלומר לאו פירא ממש הוא אלא מים בעלמא שנכנס בהן קיוהא של חרצנים. איגרו״ס בלע״ז: **ואי כתב שכר הוה אמינא.** הבלעה לעולם אסירא והאי שכר לאו תמד הוא דניליף מיניה דיהיב דמים של מים בהבלעה אלא האי שכר דבילה קעילית היא מחותו מקום דמשכרא כדאמרינן בכריתות (דף יג:) אכל דבילה קעילית ונכנס למקדש חייב: **דאם כן.** דצאן לאו למישרי גיזות הוא דאתא אלא עור לא הוה כתיב קרא צאן אלא בבקר דלית ליה גיזות: **במאי קא מיפלגי רבי יהודה ורבי אליעזר.** דאמרי תרווייהו (ע״א) דגים ניקחין ובציר הוא דפליגי: **והני תנאי דלקמן.** דדרשי פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ ותרווייהו ממעטי דגים וכ״ש ציר: ה״ג **לר״א מיעט ציר ולרבי יהודה מיעט מים ומלח.** דלאו ציר: ה״ג **דתניא ונתתה הכסף וגו׳: פרי מפרי.** עגל נולד מאמו וכן שה וענבים מחרצנים שזורעין החרצנים: **וגידולי קרקע.** שכולן ניזונין וגדילין מן הקרקע: **ולד ולדות הארץ.** שנבראו מן הארץ במעשה בראשית: **דגים גידולי קרקע נינהו.** קסבר שהדגים ניזונין מן הקרקע:

מסורת הש״ס

א) [ב״מ מח. סנהדרין סב:], ב) ב״ק נד: סג. נזיר לה:, ג) [דף כח:], ד) [דף כט.]

תורה אור השלם

י. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָּׁם לִפְנֵי יי אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו

הגהות מהר״ב רנשבורג

[א] גמ׳ היינו דקאמר ר׳ יוחנן מאן דמתרגם לי בבקר אליבא דבן בג בג. עי׳ ב״ק דף נד ע״א תוס׳ ד״ה חמור לגזל וכו׳ וב״ק ד׳ נה ע״א ד״ה חמור וכו׳ וצ״ע שלא הקשו מן בבקר דהכא ולא שייך תירוצם:

לעזי רש״י

איגרו״ס [איגרו״ם]. חומציות.

מוסף רש״י

שלוקחין בקר על גב עורו. הבשר לזבחי שלמים ומבליע דמי העור בבשר ויצא לחולין (מנחות פב.). לבי מסותא. מרחץ, כמו מסמותא, ויוסף מתרגמינן ואסמי (סנהדרין סב:). **פרי מפרי.** ולד מולד, יין מענבים ושכר מתמרים, למעוטי כמהין ופטריות ומים ומלח דלאו פרי מפרי (ב״ק נד:). **וגידולי קרקע.** למעוטי דגים שאין נקחין בכסף מעשר (שם).